

ԱՐԱԳԻՐ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ Գ.Ա.ՀԻՐԻ, 16 ԱՊՐԻԼ, 1865

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ ՏԵՐԻ. — ԹԻԻ 3

1865

16 ԱՊՐԻԼ

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ

Գ.Ա.ՀԻՐԻ, 16 ԱՊՐԻԼ, 1865

Նորին թագաւորութեան յոյս տուած յոյսերնուս մէկն այս անգամ չուրի կատարուեցաւ:

Երուսաղէմայ նորին թագաւորութեան Ս. Եսայի Ս. Արքեպիսկոպոսը մարտի 30-ին Աստղ կրօնաւորութիւնը օտանեան իգմիտ շրջանաւոր, որ յատկապէս Նորին Արքեպիսկոպոսին ճանապարհորդութեանը սահմանաւէր էր, մեկնեց է Կ. Պոլսին և Ս. Յովնան որը Յովնան ու հետեւեալ որը Երուսաղէմ ժամանեց է ողջամբ:

Նորին Արքեպիսկոպոսին ճանապարհորդութեանը են Գեր. Սահակ Արքեպիսկոպոսը և Արքեպիսկոպոսին Ս. Կիրակոս, Խորհրդան Մկրտիչ և Յովնան վարդապետները և շատ ուսուցիչներ. նաև շատ աղայք Ս. Յովնան կրօնային վարժարանին աշակերտներու համար:

Կ. Պոլսին մեկնած ատենին կրօնապետի եղբոր որ չուրիստոս Աստղ Ռեքաթ Երեմիային Յովնան կհասնի և իրենք ալ Չատիկն մէկ որ յառաջ Երուսաղէմ կգրտնուին. ապա, անուշտ հախառակ օգնելու պատճառաւ, երկու օր ուշ մնացեր են:

Երուսաղէմէն արդիւ 7 թուով դուրսէն նամակ մը մանրամասնաբար կնկարագրէր Արքեպիսկոպոսին հանդիսաւոր կերպիւ Երուսաղէմ մտնելը: Մեծ բազմութեամբ արքեպիսկոպոսը ուստաւոր ընկեր օտարք և պաշտօնէր՝ քաղաքէն դուրս ելեր գրեթէ մէկ ժամու ճամբայ ճանապարհին երկու կողմը շարքեր են Նորին Արքեպիսկոպոսին գաղաւթը տեսնելու համար: Քաղաքին կառավարիչ Փաշան հազարի շարք անկանոն զօրք ուղարկեր է դիմաւորել թեան, և անգաղի աղանակներ և Արքեպիսկոպոսին Միտրանով ինչը մինչև Քիօլիւն-Քիօլ անոր դիմաւորութեան երկնային ժամն ութ ու կէսին շքեղ հանդիսաւոր քաղաքին դռնէն ներս մտնուցեր ու պատրիարքարան տարեր են: Նորին Արքեպիսկոպոսին հետեւեալ որը կառավարիչ Փաշային այցելութեան գալցեր և իւր պատրիարքութեան հրովարտելը մատուցեր է Նորին Վանքութեան:

Մէկ մեզի կմնայ մաղթել և անկախել որ Ամենապատիւ Պատրիարքը, աշակերտութեամբ Արքեպիսկոպոսին Միտրանով թեան, ամեն պէտք եղած բարեկարգութիւններն ընէ մեր այդ վանքին, որ իրեն գիւղիկն նայելով (այսինքն երկրապահայութեանը Հայերուն հետ հաղորդակցութիւն ունենալուն պատճառաւ) շատ մեծ ծառայութիւն կրնայ ընել՝ ազգիս մէջ մտաւորական մշակութիւնը ծաղկեցնելու և տարածելու մասին:

Հիմայ նայինք նախապէս թէ ինչ է բարոյականութեան ճիշտ և հարազատ բացատրութիւնը, կարծեմ թէ ոչ այլ ինչ է թէ ոչ, աստուածապաշտութիւն. այն աստուածապաշտութիւնը որ « քան զամենայն ինչ դուրս

ւոր և հզօր է » ըստ իմաստնոյն. ուրեմն բարոյականութիւնը զօրաւոր և յաղթող է ամեն մէկ մարդկային բուռն մտութեանը և անկարգ կրիչ ինչպէս որ շատ փորձառու իմաստասէրք վերջած են այս մասին և ցարդ ևս կրնան վկայել. քաջ գիտեմ որ ոմանք պիտի գիտնակալեն Հիմայ մեզի թէ անհասարակութիւն և կոտորաշունչութիւն մէջը աւելի լազմութիւն են բարոյական անձինք և գերազանցք քան զաստուածապաշտ « պատիւաւ լով ամեն » և քան զբազմութիւն քրիստոնէայ, որոնք որ, միմիայն բնական օրինաց հետեւելով շատ կգերազանցեն քան զօրինակնս, ըստ առարկայի թէ. « որք ոչ գիտեն զօրէն և ըստ օրինաց վարին »: այդ, ասիկայ անոնք ճշմարտութիւն մըն է որ ոչ որ կրնայ ուրանալ քանզի կոտորաշունչութիւն և անկարգութիւն մէջ այնպիսի գովելի բարոյական անձինք երեւցած են և մինչև ցարդ ալ երեւցաւ զրոյ էն որ « բարոյականութիւնը շատ թերեւ անկէջ դժբաղդաւոր, քայց այսու ամենայնիւ հաւատարմութիւնն որ առանց զօրծոց մեռեալ են, նոյն պէս ալ դործք առանց հաւատոյ, ուստի անբուժական վնասն համեմատ « որ ոչ ծնիլ ի ըրոյ և ի հոգւոյ » ոչ կարելի մտանել յարթութիւն երկնային » այն անձինք որ բնական օրինաց ազդուութեամբ կառավարին անան միայն կենցաղային կեանքն զանոն և գովարի. և ոչ երբէք զհանդերձեցոյ յուրեքական փառս խոյ մեկը և մեզի հետ ամեն մէկ կըլեր պէտք է ոչ միայն միտաւորին, այլ և իրենց սուրբ կոչմանը համեմատ ջան ի կործ աշխատին և փութան իրենց յանձնուած հօտերը ոչ թէ հեթանոսական մեռեալ բարոյականութեամբ, այլ շնորհական կենդանի բարոյականութեամբ առաքինացեալ փայլեցունել յօգուտ անձին իւրաքանչիւրոյ և ազգային ընկերութեան. ահա այն ժամանակ կըլեր իրենց արաւազն արարող կատարած կըլան, և ազգային անհատ, թէ իրենց ընտանեաց և թէ համայն ազգին երջանկութեան և յաւերժական փառս որով թեան նախապաշտ և շնորհալի կըլան. ուրեմն երջանկի է այն ազգը որ բարոյական գիտութեամբ պերճացեալ է: Որոնք են հապա այն կենդանի բարոյականութեան կարեւոր տեսակները, կամ լաւ ևս ճիշդը, բազմութիւնը ամեն մէկի գերազանց ու նախապաշտը և գրեթէ ամենուն միանգամայն բովանդակութիւնը բոլոր երեւելի իմաստասիրաց է՝ « զչափ անձին ճանաչել »: արհեստ մեծ և ամենախորեւոր է ամեն մարդու համար, իրեն չափը ճանչնալ և անոր համեմատ կենցաղաւարել աշխարհքիս մէջ, այն մարդը՝ ամեն գիտութիւն, ամեն կրթութիւն և ամեն պաշտօն գիտցած կհամարուի, թէ որ իրեն չափը ճանչնայ. չձգա՛նք վեր՝ որուն կարող չէ հասնիլ, միջամուխ չըլլայ այն գործոյն՝ որուն չի կրնար ձեռնհաս ըլլալ, չխորհիլ այն բանին վրայ՝ որն որ իրեն կարեւոր չէ, չխօսիլ այն խօսքը՝ որն որ չէ թէ միայն անպատեհ, այլ և փառաբանութիւն իսկ է, չխօսանալ այն բանը՝ որն որ կարող չէ կատարել...

Միտրիչ Եղիսիակոս
Միտրիչ Եղիսիակոս

Ահա ասիկ Ռ. Ռ. ստորագրութեամբ լրագրոյ նախընթաց թուովն հրատարակուած յօդուածոյն մնացեալ մասը:

Գտնք Եղիսիակոսի վիճակին:

Եղիսիակոս՝ ըստ ինքեան բարեբեր և արդաւանդ երկիր մը ըլլալը քաջամեծօթ է: Իր Անդրանիկ կուսակալ բարեխիշտակ Մեհմէտ Ալի Փաշան՝ փոխարքայութեան բարձր իշխանութիւնը առած ժամանակ՝ իրեն մտերիմ՝ խորհրդակից երեւելի պաշտօնեայ մը ունէր՝ Հայազգի Երուսաղէմի Պօղոս Պէյ Չմիւռնայի մեծահամար անձը, որ կառավարութեան բարձր պաշտօնը վարելով՝ սիրելի եղած էր փոխարքային, և իւր բարի համբաւը բոլոր Երուսաղէմի մէջ տարածված: Իր եղբայրը Պետրոս Երուսաղէմի թրքալի վաճառաւոր երկիրը վաճառակաւ թեան առն հաստատած՝ անոր օրովը Աստուծոյ մէջ Հայ անունը իւրօք ճաշցուած էր, և իր անունը թրքալի մէջ Հայ անունը ճոխ համար մը ունէր, որ օր մը վաճառակաւ թեան գործատեղին (Պօրտա) չի դաշտած ատենը՝ այն օրը դործելը դուր և դադար կմնային: Գժբաղդաւոր կարծես թէ երկու եղբայր խօսք մէկ ըրած՝ չէին ամուսնացեր. որով իրենց ժառանգ շատաւի մը չի կրցան ունենալ, և այսօր իրենց միմիայն ցուրտ գերեզմանները կուսանանք: Նոյն միջոցին Չմիւռնային ալ բաւական Հայ ընդմեջան թրքալի մէջ, և բաւական վաճառական Հայ տուններ հաստատուեցան. կամչնամ հիմայ հարցնելու, թէ ո՛ր մնացին ասոնց շուկը:

Մեծ փոխարքան՝ հաւատարիմ՝ աղբիւրներէ լովածին նայելով՝ մեծ սէր ունէր Հայոց ազգին վրայ, որուն ապացոյցը արեւարե յայտնի է. և ինչու՞ համար Հայերը մանաւանդ Չմիւռնային Եղիսիակոսի մէջ զազմակամութիւն չընեցով անխղիճ մնացեր էին, ինչ ատեն իրենց հայրենակից բարեբար պաշտօնան մը կրնային դնալ և անոր ինքամբով օր քան զօր յառաջանալ Եղիսիակոսի մէջ: Ասոր հակառակ այս օրվան օրս Եղիսիակոսի մէջ աշխրեալ դարձնելու ըլլանք, հայ վաճառական համար լաւական ժամանակ կմնանք դանաւու: Եւ ինչու՞ համար դարձանք այս բանիս. բարեխիշտակ Մեհմէմէտ Ալի Փաշան՝ Հայ ազգին զարգացմանը ցանկացող ըլլալուն՝ իր երկրին տեսանորդներէն գումարված ապրանքները Հայոց ազգին դնելով՝ քանի մը անձինք կանչելով՝ անոնց ձեռքը վաճառել տալու փախաբ ունեցեր է ալ նի՛ խեղճ Հայերը ասիկայ մեր գործը չէ ըսելով մէկ դի են քաշվեր:

Երուսաղէմէրը միայնգամայն Յոյները՝ իրենց բնական աշարջութեամբը՝ խուռն բազմութեամբ Եղիսիակոսի մէջ ընցվելով ամբառ հարստութեան տէր բազմութիւն երեւելի անձինք կգտնուին այսօր. Հրէայները ըստ մեծի մասին երեւելի վիճակի մը տիրացած ու. Հայերը որ ամենէն յառաջ կրնային երթալ, ամենէն ետ մնացած են: Միթէ՛ Եղիսիակոսի յաջող կուսակալները Հայ ազգին վրայէն համարումնին կորսնցուցին մի, միթէ Եղիսիակոսի կուսակալութիւնը իր բարի դուրսիւնը փոխեց մի, ո՞չ արաքէն այս օրվան օրս դարձեալ իր ծոցը ունի բարեխիշտակ Նուարթեանց Միտրիչ Ամիրային

